

Юрій Олександрович Ніколенко

Аспірант кафедри політології,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
пр. Гагаріна, 72, Дніпро, 49010, Україна
E-mail: nikolenkoyuriy@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7438-6431>

Yuriy Nikolenko

Ph.D. student of the Department of Politology,
Oles Honchar Dnipro National University,
72 Gagarin Ave., Dnipro,
49010, Ukraine

УДК 324

**ІНСТИТУТ ПОЛІТИЧНИХ ВИБОРІВ: ОСНОВНІ СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ В УМОВАХ
КОНКУРЕНТНОЇ ДЕМОКРАТІЇ**

Received 05 October 2022; revised 27 October 2022; accepted 15 November 2022

DOI: 10.15421/352221

Анотація

Розглянуто сутність та складові компоненти інституту політичних виборів. Зроблено висновок, що під політичними виборами розуміється встановлена законодавством процедура обрання певних посадових осіб чи персонального складу певних колективних органів влади. В структурі інституту виборів виділені наступні складові: 1) категорія виборів, 2) виборче законодавство, 3) учасники виборів, 4) виборна посада, 5) виборча система та особливості організації виборчого процесу. Ключовою складовою інституту виборів є виборче законодавство, тобто закріплена в нормативно-правових актах сукупність правових норм, які регулюють організацію, проведення та встановлення результатів виборів.

Ключові слова: *вибори, виборча система, виборчий процес, виборче право, виборче законодавство, учасник виборів, виборець.*

**THE INSTITUTION OF POLITICAL ELECTIONS:
MAIN STRUCTURAL ELEMENTS IN THE COMPETITIVE DEMOCRACY**

Abstract

The essence and constituent components of the political elections' institution are considered. It is concluded that political elections mean the procedure stipulated by the law for the election of certain officials or personnel of certain collective bodies. Components of the structure of the election institution are as follows: 1) election category – indicates an institution being the object of election; 2) election legislation – regulates the conduct of elections and includes general principles of the electoral process, organization of the electoral process, determination of the type of electoral system, regulation of the active and passive suffrage, etc.; 3) participants in elections – entities which run for elective positions or form a composition of the elective body: individual participants are individual candidates, and collective participants are the parties and party blocs; 4) elective position – a position for which the election participants are running (it can be a separate position or composition of the collective body); 5) electoral system and features of the organization of the electoral process. A key component of the elections' institution is the election legislation, i.e. a set of legal norms reflected in the laws and statutory instruments, which regulate the organization, conduct of elections and establishment of the election results. There are 4 main groups of norms of the laws on elections: 1) regulation of the organization of election procedure; 2) regulation of the organization of the voting procedure in elections; 3) regulation of the establishment of the election results, i.e. the process of converting the electors' votes into representative mandates – these norms establish the current model of the electoral system; 4) regulation of granting of the active and passive suffrage, i.e. determination of the range of subjects who run in elections (participants in elections) and participate in the voting in these elections (electors). The electoral system is construed as the algorithm established by the law (which is mathematical in its nature) to translate the electors' votes into representative mandates, i.e. the electoral formula (of the majoritarian or proportional type). In its turn, the electoral process is defined as the procedure stipulated by the law for the organization, preparation, conduct and establishment of results of the elections.

Keywords: *elections, electoral system, electoral process, election law, electoral legislation, participant in elections, voter.*

Постановка проблеми.

В сучасному світі вибори є одним з базових інститутів, який входить до невід'ємних складових демократичної держави. Тематика виборів, виборчих систем та виборчого процесу на сьогодні досить широко досліджується представниками ряду наукових галузей, насамперед політології, права, державного управління. Але в існуючих публікаціях, які присвячені тематиці виборів, надана лише загальна описова характеристика інституту виборів, без аналізу структури даного інституту. Також існує ряд публікацій, які присвячені окремим компонентам інституту виборів, таких як виборче право (виборче законодавство), виборча система, виборчий процес тощо. Окремого комплексного дослідження, в якому аналізується загальна структура інституту виборів, на даний момент не існує.

Огляд існуючих досліджень.

Тематиці виборів присвячені дослідження таких авторів як М.Афанасьєва, С.Батура, І.Гербут, Г.Голосов, І.Климкова, Ю.Ключковський, А.Любарев, В.Лафітський, О.Марцеляк, Б.Мохончук, В.Нестерович, П.Норіс, Дж. Сарторі, М.Ставнічук, Ю.Шведа. В даних публікаціях наведені загальні описові характеристики інституту виборів, а також досліджені окремі складові компоненти даного інституту (насамперед це виборче право, виборча система та виборчий процес). Але досі не існує дослідження, в якому здійснений структурний аналіз інституту виборів в цілому.

Мета дослідження. Аналіз поняття, сутності та структурних компонентів інституту політичних виборів.

Виклад основного матеріалу.

За визначенням «Політологічного енциклопедичного словника» вибори – встановлена законодавством державно-правова процедура, під час якої громадяни віддають свої голоси за партію чи кандидата (тобто учасника виборів), в результаті чого формується виборний (представницький) орган влади або обирається (займає свою посаду) певна посадова особа – президент, мер, суддя тощо. Процедура проведення виборів має бути чітко встановлена та погоджена з усіма зацікавленими суб'єктами, які приймають участь у

виборчому процесі і чітко виконуватися, із дотриманням усіх необхідних норм, правил та приписів. В виборах повинні брати участь як мінімум 2 учасника, що мають приблизно рівні можливості. Тільки такі вибори можна вважати демократичними [Шемшученко, Бабкін 1997: 47]. Виборчий кодекс України (далі – ВКУ) визначає вибори формою безпосередньої демократії. Згідно з ВКУ, вибори в Україні є основною формою народного волевиявлення, способом безпосереднього здійснення влади Українським народом. Вибори є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування [Виборчий кодекс України 2020]. Як зазначає Ю.Шведа, вибори в сучасному світі є умовою становлення демократії, її ключовим індикатором і певною мірою її результатом – відповідно, лише за умови демократичного режиму вибори перетворюються на реальне право і можливість громадян обирати напрямок суспільного розвитку і тих, кому вони довіряють цей напрямок реалізовувати [Шведа 2010]. На думку М. Ільницького, для визначення результату обчислення рівня демократичності виборів індикатори виборів варто розглядати у двох площинах: 1) де-юре (рівень демократичності закладених у виборчому законодавстві правових положень) та 2) де-факто (рівень дотримання демократичних принципів виборів у виборчій практиці) [Ільницький 2019: 34].

Під виборами розуміється встановлена законодавством процедура, яка полягає в обранні громадянами певних посадових осіб або складу певних інституцій (які в такому разі називаються представницькими). М.Афанасьєва в структурі інституту виборів виділяє наступні ключові змінні, які впливають на результат виборів: 1) голоси виборців (їх розподіл), 2) склад учасників виборів, 3) виборча формула (ключовий елемент ВС, визначає механізм переведення голосів виборців (далі - ГВ) в представницькі мандати (далі – ПМ)) [Афанасьєва 2014: 98]. Н. Рибак виділяє наступні елементи інституту виборів: 1) суб'єкт обрання – орган чи посада, які обираються, може бути індивідуальним – окрема посада, чи колективним – склад представницького органу; 2) виборці –

коло суб'єктів, які мають право брати участь у голосуванні; 3) учасники виборів (далі – УВ) – коло суб'єктів, які балотуються на виборах, УВ можуть бути індивідуальними (окремі кандидати) чи колективними (партії та блоки партій); 4) виборча формула (далі – ВФ) – математичний алгоритм, якій визначає механізм переходу ГВ и ПМ, ВФ може бути мажоритарною (голосування за окремих кандидатів, які змагаються за один ПМ) чи пропорційною (голосування за партії, які балотуються в колективний виборний орган, в якому розподіляються більше одного ПМ), саме ВФ визначає тип ВС, що використовується на виборах. ВС, яка містить мажоритарну ВФ, має назву мажоритарної ВС; ВС, яка містить пропорційну ВФ, має назву пропорційної ВС; ВС, яка комбінує мажоритарну та пропорційну ВФ, має назву змішаної ВС [Рибак 2013]. І.Климова виділяє наступні структурні елементи інституту виборів: 1) виборче право (об'єктивне – загальні засади ВП: всезагальність, рівність, таємність, періодичність, підконтрольність виборів, демократичні стандарти, національне виборче законодавство; суб'єктивне – право громадянина обирати – активне, та бути обраним – пасивне); 2) виборчі цензи (обмеження): громадянства, віковий, гендерний, освіти, осідлості (проживання), моральний, релігійний, національно-етнічний, расовий та інші); 3) виборча система; 4) історичні традиції виборності влади; 5) тип партійної системи; 6) суспільні уявлення про вибори; 7) електоральна культура; 8) виборчі технології [Климова 2011: 5-7].

Вбачається можливим навести власний підхід до структури інституту виборів. В структурі інституту політичних виборів можна виділити наступні складові: 1) категорія виборів - вказує на інституцію, яка є об'єктом обрання; 2) виборче законодавство - регламентує проведення виборів та включає загальні засади ВП, організацію ВП, закріплення типу ВС, регламентацію активного та пасивного виборчого права, тощо; 3) учасники виборів – суб'єкти, які балотуються на виборні посади чи формують склад виборного органу: індивідуальні - окремі кандидати, колективні – партії та блоки партій; 4) виборна посада

- посада, на яку балотуються УВ; 5) виборча система та особливості організації виборчого процесу – дані параметри виборів закріплені в нормах ВЗ.

Поняття категорії виборів вказує на інституцію, яка є об'єктом обрання. Наприклад, для України, відповідно до Конституції України та Виборчого кодексу України (далі – ВКУ), в Україні проводяться такі типи виборів: 1) вибори Президента України; 2) вибори народних депутатів України, які є складом вищого законодавчого органу держави – Верховної Ради України; 3) місцеві вибори: 3.1.) вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 3.2.) вибори депутатів сільської, селищної, міської ради; 3.3.) вибори сільського, селищного, міського голови; 3.4.) вибори депутатів районної ради; 3.5.) вибори депутатів обласної ради; 3.6.) вибори депутатів районної у місті ради (у містах, де утворені районні у місті ради). Обласна, районна, міська, районна у місті, сільська та селищна ради є органами місцевого самоврядування [Виборчий кодекс України; Конституція України].

Порядок організації та проведення виборів регламентується виборчим правом, під яким розуміється система правових норм, які регламентують організацію, проведення та встановлення результатів виборів [Ставнійчук 2005в]. Розрізняють об'єктивне та суб'єктивне виборче право: об'єктивне регламентує сам процес організації та проведення виборів – насамперед тут визначаються загальні засади виборів, модель ВС та організація ВП; суб'єктивне – діяльність суб'єктів ВП (в якості яких виступають насамперед УВ, виборці та інституції, що організують та проводять ВП). У свою чергу суб'єктивне виборче право ділиться на активне – право виборця на участь в голосуванні на виборах, тобто право обирати; та пасивне – право громадянина висувати свою кандидатуру на виборах (в якості окремого кандидата чи в виборчому списку партії), тобто право бути обраним [Марцеляк 2011: 14]. Норми виборчого права конкретної держави закріплені в виборчому законодавстві (далі – ВЗ) даної держави. Тобто під ВЗ розуміється система нормативно-правових актів певної держави, в яких закріплені пра-

вові норми, що регулюють організацію, проведення та встановлення результатів виборів в даній державі. В структурі ВЗ А.Любарев виділяє кілька основних складових. Значною мірою воно складається з процедурних норм (які закріплені в нормативно-правових актах), які можна розділити на три групи: 1) які регулюють саму організацію виборів; 2) які покликані забезпечити формування виборцями своєї волі; 3) які покликані забезпечити правильне вираження волі виборців у підсумках голосування. Однак є у ВЗ ще дві групи норм, які мають фундаментальне значення – від них значною мірою залежать результати виборів. Це норми: 4) визначають склад виборчого корпусу і потенційний склад кандидатського корпусу, тобто встановлюють правила набуття активного та пасивного виборчого права; 5) визначають, як підсумки голосування трансформуються в результати виборів, 6) то, що прийнято називати ВС (у вузькому сенсі цього поняття – тобто як ВФ) [Любарев 2016]. М.А.Афанасьєва виділяє наступні групи норм ВЗ: 1) регламентація основ ВП; 2) регламентація правових засад ВП; 3) регламентація діяльності суб'єктів ВП; 4) регламентація протидії правопорушень в рамках ВП [Афанасьєва 2009: 140]. У свою чергу Венеційська комісія пропонує 2 категорії критеріїв класифікації норм ВЗ – 1) норми, що регламентують порядок здійснення виборцем права голосу, 2) норми, що регламентують підрахунок ГВ та розподіл ПМ [Ключковський 2009]: Категорія 1. Норми, що регламентують порядок здійснення виборцем права голосу: 1.1. форма здійснення активного виборчого права (пряме голосування, непряме голосування, ступеневі вибори, виборчі цензи для активного виборчого права); 1.2. обрана ВФ; 1.3. територіальна організація ВП (поділ території проведення виборів на виборчі округи (далі – ВО) та визначення кількості ПМ в кожному ВО), 1.4. структура виборчого бюлетеня (індивідуальний чи колективний суб'єкт обрання, категоричний чи порядковий тип голосування); 1.5. кількість турів голосування. Категорія 2. Норми, що регламентують підрахунок ГВ та розподіл ПМ: розподіл ПМ між ВО, розподіл ПМ між різними виборчими списками, розподіл

ПМ в межах одного виборчого списку, прохідний бар'єр та бонуси. В. Нестерович називає наступні державні інституції, які є об'єктом регулювання ВЗ в Україні: 1) інститут виборів Президента України, 2) інститут виборів народних депутатів України, 3) інститут місцевих виборів, 4) інститут ведення Державного реєстру виборців, 5) інститут організації ВП (яку здійснюють насамперед виборчі комісії різних рівнів) [Нестерович 2018: 37].

Під ВС розуміється встановлений законодавством алгоритм (математичний за своєю природою) переведення ГВ в ПМ, тобто ВФ [Ставнійчук 2005а]. Б.Мохончук визначає ВФ як елемент ВС, який визначає правила розподілу мандатів у кількості, встановленій магнітудою ВО, між УВ відповідно до поданих голосів, які виражені параметрами, заданими структурою виборчого бюлетеня (формули розподілу голосів) [Мохончук 2017]. Стосовно ВФ слід зазначити, що сьогодні існують мажоритарні та пропорційні ВФ. Мажоритарна ВФ передбачає голосування за індивідуальних УВ та визначення переможця за принципом більшості голосів, яка може бути абсолютною (50% + 1 голос), відносною (більше ніж у інших УВ) чи кваліфікованою (відсоток встановлюється законодавством). Пропорційна ВФ передбачає розподіл ПМ пропорційно до розподілу ГВ. На думку Б.С.Мохончука, основними сутнісними характеристиками, які визначають тип ВС, є наступні: 1) операнди (тобто константні елементи, фактичні дані навролишньої дійсності, які обробляються ВС) – 1.1.) голоси виборців, 1.2.) учасники виборів (суб'єкти, які балотуються на виборні посади – кандидати чи партії), 1.3.) представницькі мандати; 2) операції (математичні правила та механізми обробки та обрахунку операнд) – 2.1.) виборча формула (далі – ВФ) (математичний алгоритм, який визначає механізм переведення ГВ в ПМ), 2.2.) структура виборчого бюлетеня (голосування за кандидатів чи за партії, категоричне – голосування за одного УВ – чи ординальне – можливість порядкового голосування за декількох УВ - голосування), 2.3.) магнітуда виборчого округу (далі – ВО) (кількість представницьких мандатів, які розподіляються в даному ВО, ВО може бути

одномандатним чи багатомандатним). Як зазначає Б.С.Мохончук, ВС – це дуже тонка межа між правом та політикою, оскільки першим регулюється, а на друге безпосередньо впливає [Мохончук 2017]. Сьогодні ВС аналізують з точки зору 2 основних критеріїв: 1) ефективності та 2) дієвості. Під ефективністю ВС розуміють її вплив в контексті конституційної інженерії – посилення структуризації політичної системи суспільства, забезпечення реального представництва різних верств населення, формування ефективно діючого уряду і системи ефективного контролю народу над урядом. Під дієвістю ВС розуміють забезпечення чесних і відкритих виборів, результати яких повинні визначати відповідно до демократичних стандартів [Морозова 2014: 1799].

ВП визначається як встановлений законодавством порядок організації, підготовки, проведення та встановлення результатів виборів [Ставніччук 2005б]. М.Афанасьєва виділяє наступні складові/стадії ВП: 1) балотування УВ на виборну посаду (тобто порядок надання пасивного виборчого права) – сюди входить реєстрація УВ; 2) визначення тих, хто бере участь у голосуванні (тобто порядок надання активного виборчого права) – насамперед це реєстрація та складання списків виборців, визначення підстав та обмежень для надання активного виборчого права; 3) безпосередня організація та проведення голосування (тобто власне сама процедура виборів); 4) підрахунок голосів; 5) встановлення результатів виборів уповноваженими органами (результати виборів встановлюються відповідно до діючої моделі ВС, яка містить алгоритм переведення голосів виборців в представницькі мандати); а також 6) суб'єктна (суб'єкти, задіяні в ВП); 7) часова (часова організація ВП, визначення часу проведення кожної зі стадій ВП); та 8) просторова (територіальна організація ВП, тобто розподіл території проведення виборів на виборчі округи (далі – ВО) та визначення кількості представницьких мандатів, які розподіляються в кожному з цих ВО) складові ВП [Афанасьєва 2014]. М. Ставніччук виділяє наступні стадії ВП: 1) проголошення або призначення виборів (сюди входить визначення виду виборів, дати їх проведення, території

проведення виборів); 2) територіальна організація виборів – утворення виборчих округів та виборчих дільниць; 3) утворення виборчих комісій; 4) висування та реєстрація учасників виборів, тобто суб'єктів, які балотуються на виборні посади – індивідуальних (кандидати) або колективних (партії та блоки партій); 5) проведення передвиборчої агітації; 6) голосування; 7) підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування і результатів виборів; 8) реєстрація осіб, обраних на виборні посади; 9) офіційне оприлюднення результатів виборів. Суб'єктами ВП є: 1) громадяни, які мають право голосу (виборці); 2) суб'єкти організації ВП – виборчі комісії; 3) учасники виборів (суб'єкти, які балотуються на виборні посади): індивідуальні – кандидати на виборні посади, колективні – політичні партії та виборчі блоки політичних партій; 4) офіційні спостерігачі від учасників виборів та інших національних та міжнародних інституцій; 5) органи державної влади та органи місцевого самоврядування [Ставніччук 2005б]. ВКУ називає наступних суб'єктів ВП: 1) виборець, який має право голосу на відповідних виборах; 2) виборча комісія, уповноважена здійснювати підготовку і проведення відповідних виборів; 3) партія (організація партії), яка висунула кандидатів на відповідних виборах; 4) кандидат, зареєстрований для участі у відповідних виборах; 5) офіційний спостерігач від УВ (кандидата чи партії) [Виборчий кодекс України]. Сьогодні в основі ВП лежить низька принципів виборчого права. Як зазначає Р.Балабан, до сучасних принципів виборчого права належать: 1) принцип загального виборчого права (з одного боку він надає громадянам право участі в політичних процесах, а з іншого – сприяє орієнтації політичних сил не на корпоративні, а на загальні інтереси електорату); 2) принцип рівності виборчого права (гарантує усім виборцям рівність їхніх повноважень у ВП); 3) принцип прямого голосування (коли правом голосу розпоряджається сам виборець); 4) принцип таємного голосування (забезпечує незалежність при виборі кандидата) [Балабан 2007: 17].

Якщо співвіднести ВС з ВП, то, як зазначає М.Афанасьєва, перша виступає централь-

ним, визначним елементом другого, але на відміну від ВП який носить стадійно-послідовне навантаження, ВС розкриває з описової та структурно-функціональної точки зору технологію трансформації голосів виборців у персоналізований склад виборного органу. На думку М.В.Афанасьєвої, технологічний склад ВС реалізується через такі стадії ВП як: висунення кандидатів на виборну посаду, голосування, підрахунок голосів і встановлення результатів виборів, але на відміну від стадій ВП конституційно-правові технології ВС визначають зміст критеріїв, методів, прийомів та способів, що лежать в їх основі і не встановлюють послідовності дій по їх реалізації. Інші стадії ВП (утворення виборчих комісій, реєстрація УВ, передвиборна агітація, складання списків виборців, їх перевірка та уточнення) перетерплюють вплив елементів ВС, але опис технології їх здійснення не входять до її складу. Це пояснюється тим, що по-перше, вони не здійснюють визначального впливу на результат виборів (принаймні у демократичній державі не мають його здійснювати); по-друге, проектуючи їх законодавець обмежений у виборі варіантів їхнього змісту, оскільки вони мають ґрунтуватися на законодавчо закріплених демократичних принципах та міжнародно-правових виборчих стандартах, недотримання яких розглядається як дискримінація (наприклад стадія реєстрації має забезпечувати неупередженість стосовно всіх кандидатів, політичних партій; стадія передвиборної агітації – свободу та рівність доступу всіх кандидатів у депутати та партій до ЗМІ, тощо) [Афанасьєва 2014].

Таким чином, вибори, згідно з одним з найбільш поширених визначень – встановлена законодавством державно-правова процедура, під час якої громадяни віддають свої голоси за партію чи кандидата, в результаті чого формується виборний (представницький) орган влади або обирається (обіймає посаду) певна особа – президент, мер, депутат тощо; при цьому повинно існувати кілька альтернативних УВ і виборець повинен мати можливість вільно віддати свій голос за будь-якого з даних УВ на свій розсуд. В результаті виборів перемогу отримує той УВ, який набрав біль-

ше голосів в порівнянні з іншими УВ.

Висновки.

Таким чином, можна зробити висновок, що під виборами розуміється встановлена законодавством процедура, яка полягає в обранні громадянами певних посадових осіб або складу певних інституцій (які в такому разі називаються представницькими). На результат виборів впливають наступні ключові змінні: 1) голоси виборців (їх розподіл), 2) склад учасників виборів, 3) виборча формула (ключовий елемент ВС, визначає механізм переведення ГВ в ПМ. Інститут виборів складається з наступних елементів: 1) суб'єкт обрання – орган чи посада, які обираються (може бути індивідуальним чи колективним); 2) виборці – коло суб'єктів, які мають право брати участь у голосуванні; 3) учасники виборів – коло суб'єктів, які балотуються на виборах (можуть бути індивідуальними чи колективними; 4) виборча формула – математичний алгоритм, якій визначає механізм переходу ГВ и ПМ (може бути мажоритарною (голосування за окремих кандидатів, які змагаються за один представницький мандат) чи пропорційною (голосування за партії, які балотуються в колективний виборний орган)). Основними сутнісними складовими інституту виборів є: 1) виборча система – встановлений законодавством алгоритм (математичний за своєю природою) переведення ГВ в ПМ, тобто ВФ; та 2) виборчий процес – встановлений законодавством порядок організації, підготовки, проведення та встановлення результатів виборів. В структурі інституту політичних виборів можна виділити наступні складові: 1) категорія виборів – вказує на інституцію, яка є об'єктом обрання (вибори окремої посади – президента, мера, губернатора, тощо чи складу представницьких органів); 2) виборче законодавство (яке регламентує проведення виборів та включає загальні засади ВП, закріплення типу ВС, регламентацію активного та пасивного виборчого права, тощо); 3) учасники виборів – суб'єкти, які балотуються на виборні посади чи формують склад виборного органу: індивідуальні – окремі кандидати, колективні – партії та блоки партій; 4) виборна посада (посада, на яку балотуються УВ); 5) виборча система

та особливості організації виборчого процесу (серед яких – територіальна організація ВП, організація голосування, підрахунку ГВ та встановлення результатів виборів, виборчі цензи, тощо). Ключовою складовою інституту виборів є ВЗ, тобто закріплена в нормативно-правових актах сукупність правових норм, які регулюють організацію, проведення та встановлення результатів виборів. Саме в ВЗ закріплені основні засади виборів, модель ВС та правила організації ВП. В рамках ВЗ можна виділити 4 основні групи норм: 1) регламентація організації процедури виборів; 2) регламентація організації процедури голосування на виборах; 3) регламентація встановлення результатів виборів, тобто процесу переведення ГВ в ПМ – саме ці норми встановлюють діючу модель ВС; 4) регламентація надання активного та пасивного виборчого права – тобто визначення кола суб'єктів, які балотуються на виборах (учасники виборів) та беруть участь

в голосуванні на даних виборах (виборці). В рамках ВЗ розрізняють об'єктивне та суб'єктивне виборче право: об'єктивне регламентує сам процес організації та проведення виборів – насамперед тут визначаються загальні засади виборів, модель ВС та організація ВП; суб'єктивне – діяльність суб'єктів ВП (в якості яких виступають насамперед УВ, виборці та інституції, що організують та проводять ВП). У свою чергу суб'єктивне виборче право ділиться на активне – право виборця на участь в голосуванні на виборах, тобто право обирати; та пасивне – право громадянина висувати свою кандидатуру на виборах.

Таким чином інститут політичних виборів можна визначити як встановлена та регульована законодавством процедура обрання певних посадових осіб чи персонального складу певних інституцій. Алгоритм встановлення результатів виборів міститься в діючій моделі ВС.

Бібліографічні посилання

- Афанасьєва, М.В. (2014). *Виборча інженерія в Україні*: монографія. Одеса: Юридична література.
- Афанасьєва, М. В. (2012). Виборча система: поняття та сучасне розуміння. *Юридичний вісник*, 1, 21-31.
- Афанасьєва, М. В. (2009). Виборчі технології та виборче право: проблема кореляції. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*, Т.8, 137-141.
- Балабан, Р.В. (2007). *Теорія виборчої системи*. К.: Либідь.
- Виборчий кодекс України*. (2020). *Відомості Верховної Ради України*, 7, 8, 9, ст.48.
- Доповідь про виборчі системи: огляд можливих розв'язків та критерії вибору*. *Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права*. (2009), в: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи. К.: Логос.
- Ільницький, М.С. (2019). *Вибори в демократичних державах: порівняльно-правове дослідження*: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Харків, Харк. нац. ун-т внутр. справ.
- Климкова, І.І. (2011). *Вибори і виборчі системи*: навч. посіб. К.: ДП «Видавничий дім «Персонал».
- Конституція України. (1996). *Відомості Верховної Ради України*, 30, ст. 141.
- Любарев, А.Е. (2016). *Избирательные системы: российский и мировой опыт*. М.
- Марцеляк, О.В. (2011). Виборче право: сучасне розуміння і сутність. *Публічне право*, 2, 12-18.
- Морозова, О.С. (2014). Использование теории социального выбора в сфере разработки избирательных систем. *Фундаментальные исследования*, 12-8, 1799-1803.
- Мохончук, Б.С. (2017). *Виборча система України як конституційно-правовий інститут*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого.
- Нестерович, В.Ф. (2018). Предмет і метод виборчого права України. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка*, 3(83), 35-42.
- Політологічний енциклопедичний словник*. (1997). К.: Генеза.
- Рибак, Н.С. (2013). *Конституційно-правові засади виборчої системи України*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, Національна академія внутрішніх справ.
- Ставніччук, М.І. (2005а). *Виборча система*, в: *Енциклопедія Сучасної України*. К.: Ін-т енцикл. досл. НАНУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://esu.com.ua/search> (дата звернення 14.09.22)
- Ставніччук, М.І. (2005б). *Виборче право*, в: *Енциклопедія Сучасної України*. К.: Ін-т енцикл.досл. НАНУ.

- [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://esu.com.ua/search_articles.p(дата звернення 23.09.22)
- Ставніичук, М.І. (2005в). *Виборчий процес*, в: *Енциклопедія Сучасної України*. К.: Ін-т енцикл.досл. НАНУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://esu.com.ua/search_a(дата звернення 28.09.22)
- Шведа, Ю.Р. (2010). *Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні*. Львів.

References

- Afanasieva, M.V. (2009). *Vyborchi tekhnolohii ta vyborche pravo: problema koreliatsii* [Electoral technologies and electoral law: the problem of correlation]. *Naukovi pratsi Odeskoi natsionalnoi yurydychnoi akademii*, T.8, 137-141. (in Ukrainian)
- Afanasieva, M.V. (2012). *Vyborcha systema: poniattia ta suchasne rozuminnia* [Electoral system: concept and modern understanding]. *Yurydychnyi visnyk*, 1, 21-31. (in Ukrainian)
- Afanasieva, M.V. (2014). *Vyborcha inzheneriia v Ukraini* [Electoral engineering in Ukraine]: monohrafiia. Odesa: Yurydychna literatura. (in Ukrainian)
- Balaban, R.V. (2007). *Teoriia vyborchoi systemy* [Electoral system theory]. К.: Lybid. (in Ukrainian)
- Dopovid pro vyborchi systemy: ohliad mozhlyvykh rozviazkiv ta kryterii vyboru. Yevropeyskyi demokratychnyi dorobok u haluzi vyborchoho prava.* (2009), in: *Materialy Venetsianskoi Komisii, PA, Komitetu Ministriv, Konhresu mistsevykh i rehionalnykh vlad Rady Yevropy*. К.: Lohos. (in Ukrainian)
- Ilnytskyi, M.S. (2019). *Vybory v demokratychnykh derzhavakh: porivnialno-pravove doslidzhennia* [Elections in democratic states: comparative legal research]: avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk: 12.00.01. Kharkiv, Khark. nats. un-t vnutr. sprav. (in Ukrainian)
- Klymkova, I.I. (2011). *Vybory i vyborchi systemy* [Elections and electoral systems]. К. (in Ukrainian)
- Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 30, st. 141. (in Ukrainian)
- Liubarev, A.E. (2016). *Yzbyratelnye systemy: rossiyskiy y mirovoi opyt* [Electoral systems: Russian and world experience]. М. (in Ukrainian)
- Martseliak, O.V. (2011). *Vyborche pravo: suchasne rozuminnia i sutnist* [Electoral law: modern understanding and essence]. *Publichne pravo*, 2, 12-18. (in Ukrainian)
- Mokhonchuk, B.S. (2017). *Vyborcha systema Ukrainy yak konstytutsiino-pravovyi instytut* [The electoral system of Ukraine as a constitutional and legal institution]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.02. Kharkiv, Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. (in Ukrainian)
- Morozova, O.S. (2014). *Yspolzovanye teoryy sotsyalnoho vybora v sfere razrobotky yzbyratelnykh system* [Using the theory of social choice in the development of electoral systems]. *Fundamentalnye yssledovanyia*, 12-8, 1799-1803. (in Ukrainian)
- Nesterovych, V.F. (2018). *Predmet i metod vyborchoho prava Ukrainy* [Subject and method of electoral law of Ukraine]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O.Didorenka*, 3(83), 35-42. (in Ukrainian)
- Politolohichniy entsyklopedychnyi slovnyk* [Political Science Encyclopedic Dictionary]. (1997). К.(in Ukrainian)
- Rybak, N.S. (2013). *Konstytutsiino-pravovi zasady vyborchoi systemy Ukrainy* [Constitutional and legal principles of the electoral system of Ukraine]: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.02. Kyiv, Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. (in Ukrainian)
- Shveda, Yu.R. (2010). *Vybory ta vyborchi systemy. Yevropeyski standarty ta dosvid dlia utverdzhennia demokratii v Ukraini* [Elections and electoral systems. European standards and dosvid for the establishment of democracy in Ukraine]. Lviv. (in Ukrainian)
- Stavniichuk, M.I. (2005a). *Vyborcha systema* [Election system], in: *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy: elektronna versiiia*. К.: Ін-т енцикл.досл. НАНУ. Retrieved September 14, 2022 from https://esu.com.ua/search_articles.php?id=33916 (in Ukrainian)
- Stavniichuk, M.I. (2005b). *Vyborche pravo* [Electoral right], in: *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. К.: Ін-т енцикл.досл. НАНУ. Retrieved September 23, 2022 from https://esu.com.ua/search_articles.php?id=33917 (in Ukrainian)
- Stavniichuk, M.I. (2005в). *Vyborchyi protses* [Electoral process], in: *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. К.: Ін-т енцикл. досл. НАНУ. Retrieved September 28, 2022 from <https://esu.com.ua/search>(in Ukrainian)
- Vyborchyi kodeks Ukrainy* [Electoral Code of Ukraine]. (2020). *Vidomosti VRU*, 7, 8, 9, st.48. (in Ukrainian)